Præfatio in Athleticam

Commodum et consultum mihi primū uidebatur hunc librū excellentem artis Athletice in lucem sine ulla præfatione ederé præsertim cū quælibet artes liberales et honestæ scriptas facile, remota omni dubitatione defendere, nec nō oībus gratas efficere se possint. Cum uero hactenus eo ipo tempore, quo ista oīa haud sine magnis laboribus, sudore, atq; negotio summa cū diligentia comportaui, eā ipsam Athleticam q patriā nostram comunē ornat potius, quam ut deformet (quā etiā ut discamus multi eruditissimi viri nos exhortantur) ab hoībus temerarijs, ignauis, et petulantibꝫ quibus optime q̄ue q virtutes, et exercitia honesta non curæ sunt, contemni, atq; eā prorsus contaminari aīo iamdudū prospexissem, et eorū calumnijs ob istos meos prope Sysiphios labores prouocatus, motus sum tandem inuitus ipsorū calumnijs rndere, et operi pfationem pmittere, in grām eorū, q summo amore eam artē prosequuntur. ij siue sint Nobiles, siue aliās claris parentibus progeniti, qui cois patriæ defendendæ causa Athleticā discūt, amant, atq; exercent, Neq; uero me laboris neq; expensorū penitebit unq̄, tametsi mihi magno ista cōstiterit. Lectori autem multū proderit eā pfatione legisse, præsertim ei, qui Gymnicis certaminibus delectatur.

Porrò historici probati ex Græcis. Latinis, atq; Theutonicis plerique consentiūt de inuentoribus istius artis, nec non origine, et quo tempore ea primū sit inuenta, quibusq; Regionibus fuerit in usu. Atqui affirmat Athleticā in utilitate iuuentutis et oīm uirtutū excitationem, tū etiā ad tutandam patriam esse repertam, non solū Nobiliū. Verūetiā eorū, qui humili de stirpe nati sunt, attamen in hoc nonihil dissentire uidentur, q dubitant, qui primus oīm fuerit eius artis Author.

Quidam eruditi Athleticam ex influentia Astrorū certorū in mentes hominū delabi uolunt, atq; ex Deo eius desideriū fluere, quod quidem non incredibile et mihi uidetur, quandoquidem oīa sunt in ipo. et per ipm (attestante Apostolo). Sunt autem qui existimant Pollucem, quē Romani coluerūt, autorē certaminis istius fuisse primū, alij uero credūnt à Mercurio Athleticā originem traxisse. Sed tn̄ obscurè ab Authoribus traditur, quamobrem ea ab utroq; sit reperta, quē ad usum, item quos prædicti discipulos habuerint, atq; post se reliquerint. In hoc tn̄ plerique Historiographorum consentiunt, atq; affirmāt, q Phorbas, qui celebris fertur fuisse Athleta, eiusq; artis peritissimus, et Thesei Athenarū Regis, Athletici certaminis præceptor (Athenis igitur longo tempore eā floruisse attestantur. nec non origine inde fluxisse) Primus artis inuentor fuerit. Nā is Phorbas id exercitij genus Regi Theseo multis probabilibus argumentis in utilitatem patriæ tuendæ descripsit, tū etiā in usum totius Regni accōmodū, ad excitanda hominū ingenia ad omnes uirtutes. contra desidiosos, et fortitudinem contemnentes. Quod certe exercitiū Theseus intellexit iuuentuti cedere ad oīs generis Virtutes, cum temporibus pacatis, tū uero magno usui fore rebus bellicis, atq; salutem patriæ ex hoc exercitio profluere. Quare ipo Rex pariter cum Nobilioribus, qui eius aulā sequebantur, Athleticā didicit, et plures, qui id exercitij genus ad patriā defendendam aptum et utile esse cognouerunt, quō essent ad quæuis certamina subeunda habiliores. Ex ea igitur ratione tantū Athletica incrementi sumpsit. Vt Theseus aliquot ædes constituerit, in quibus iuuentus hac in re exerceretur, nō solum Athenis, Verūetiā in alijs locis Atticis, non minimis sumptibus. Porrò id exercitiū sub Theseo Athenarū Rege decimo institutum est, qui iuxta Vrspergensis supputationem regnauit ante Christū redemptorē nrm̄ annis. 1224. Quantam aūt diligentiā et operam Veteres in hoc exercitio insumpserint, et qui Viri Nobiles gymnica certamina didicerint quantis sumptibus, quidq; utilitatis inde fluxerit in sequentibus ordine demonstrabo.

Natura hoīm ita constituta est, præcipue aūt Iuuentutis: ut nunq̄ esse ociosa possit, sed animū ad aliquod negociū subinde adiungat, quare factum est, cū Athletica iam non solum in Grecia, uerūetiam in toto terrarū orbe, celebraretur, ut certa loca in Grecia. et maxime in Boeotia ad eā artē exercendā destinarentur per erectionē Athletā strenuū, quibus Luctæ, certamina Gymnica, et alia honesta exercitia agerentur, dictiq; ij loci sunt palestræ quod nomen et apud nos hodie obtinuerūt. Hos postea imitati sūt Athenienses, Argiui, Lacedemonij. Corinthij, et alij populi quamplurimi, quorū, breuitati studens, mentionē hoc loco facere non licet.

Postquam uero in Italiam Athletica translata est. Romaniq; inprimis, sumptibus et impensis ineffabilibus Romani ædes splendidas ad eam artem exercendam construxere, easq; amplissimas, quæ postea Theatra appellari cœperūt, quorū Scaurus Consul Romanus unū construxit, trecentis et sexaginta columnis marmoreis nitens, in quo poterant Athletæ ducenti miliū certamen concertare, erat aūt id Theatrū in honorē Iouis ædificatū. In ijs igitur Theatris pugnabatur certis temporibus diebus scz solennibus, ijsq; qui Deorum honoribus additi erant. Varia aūt erāt certamina. Cursus nimirū, Luctaq;, dimicationes pariter pedestres et equestres. ad eas spectandas certæ sedes distribuebantur iuxta cuiusuis dignitatem spectantium.

Populus Romanus tanto amore, tantaq; uoluptate ista certamina prosequutus est, ut ita frequentes in Theatris conuenerint. Vt etiamsi ea essent firmissime coagmentata, aliquando præ multitudine et turba spectantiū collapsa sint. Liuius quoq; scripsit Fidenis Theatrum corruisse. atq; Viginti Millia hominū oppressisse, qui spectandi gratia conuenerant. Ceterum multis in locis hodie uestigia collapsorū Theatrorū uisuntur in Græcia, Italia, Lombardia, Romæ, et Veronæ.

Supra commemoratū est, Gymnica certamina à doctis viris, Regibus, Principibus, atq; gubernacula rerū publicarū sustinentibus in lucem esse edita, et ad usum traducta defendendi regna. Imperia. et comune libertatem. Quò aūt ista felicius procederent, et euentum prosperiorē adipiscerentur, Reges ipi, Principes, Consules, Senatoresq; ipa exercitia, quibus de agimus, didicerūt, atq; curauerunt, ea in usum Iuuentutis produci, exemploq; alijs se esse uoluerūt, ut ijs se æmularentur.

Romulus primus Romanorū Rex, conditor Vrbis, et Legislator contra Fidenates tanta pugnandi arte, robore, et uelocitate pugnasse dicit.ᵘ (Plutarcho teste) ut oēs ultra uires humanas certasse eū faterentur, et in eo pl̄io maxima pars cædis soli Romulo attribueretur.

C. Julius primus Romanorū Imperator sui corporis custodibus usus est Germanis, Athleticorū certaminū peritissimis, quorū quadringenti numero fuere, is in Campo Martio Romæ aliquando pugilem se exhibuit, nec non paulo ante obitum suū Athletis, qui Victoriam obtinerent, brabea danda curauit. Idem etiā Augustus fecit, qui non modo ista certamina Athletica instituit, sed etiā ea patria sua ornauit, utq; rite oīa agerentur, suma diligentia mandauit. Quē item Tiberius Imperator Romanorū tertius egregiè æmulatus est, quorū Suetonius Tranquillus frequenter mentionem facere solet.

Romanis consuetudo fuit, multorũ testimonio, ut Deos suos (ueluti præmisimus paulo ante) diebus festis huiusmodi Athleticis certaminibus colerent; mense Martio quinq3 diebus continuis certabatur, in honorem Palladis deæ bellicæ, quorũ tres Athletæ pulcherrimis congressibus mutuis consumebat, quo tempore Centurio selectus erat, qui Iuuenes in pdictis certaminibus uarijs armis bis singulis diebus mane scilicet & uespori exerceret. In funere Bruti, filij eius Athletis brabea constituerut magnifica, pro quibus certaretur, Marcus nempe & Decius. Item Probus cũ Germanos uicisset prelio, atq3 de ijs triumphasset, in honorem Deorũ, per quos uictoria obtinuisset, Trecenta paria Athletarũ, qui mutuò congrederentur in populi conspectu, constituit.

Idem fecisse Domitianũ ferũt aliquando noctis tempore, Gordianus quandoq3 quingenta Athletarũ paria ordinauit. Quod imitatus Philippus Arabs mille paria eodem Theatro et Spectaculo congredi mandauit. Quarũ rerum exempla ubiq3 etiã apud probatos authores extant, quare ista hoc loco recitasse satis sit.

Ceterum eo tempore, ubi primũ Athletica exerceri cepit, longe alia ictuũ, congressuũ, et aliorũ eius artis habituũ ratio fuit, nam ab initio statim ea tã artificiosè, ut nũc in usu sunt, excogitari nõ poterat. Verum succedenti tempore in melius crescere, Cum Reges, Principes, et Heroes eã artem ipsi cepissent tractare et exercere, tũ optima quæq3 eius artis antea incognita, atq3 occulta in lucem prodierũt, ea itaq3 ratione contigit, ut imagines Athletarũ, habitibus certis in certaminibus mutuis utentiũ, tabulis insculperentur, nec non libris inscriberentur, ut adhuc nostro seculo uidere licet.

Antiquos et Grecos Athletica tantopere delectauit, ut antequã in certamina Gymnica descenderẽt ois generis delicijs, q corporis uires exhaurirent, abstinerẽt, pcipue aũt sibi à Venere cauebãt, etiã ab ijs, quæ spũs difficultatẽ redderẽt, contra aũt carnibus et alijs cibis, qui corpus corroborãt, uescebantur, Idcirco sepe Medici excellentiores inter se disceptarũt, et Galenus ille peritissimus disputauit, nũm abstinentia, uel exercitiũ Athleticum uitæ humanæ comodius et utilius sit, et Paulus mentionẽ eius rei facit in ẽpla prima ad Corinthios inquiens, nonne uidetis, q qui pro Corona peritura decertant, per oĩa sunt temperantes: Innuens, ut nos, quẽadmodũ pios Chrĩanos decet, pro corona æterna & non tantũ peritura decertemus. Et hoc loco monendi sumus, ad Athleticã ebriosos, immodestos, et furiosos, ineptos planè esse. Contrà uero sobrios & temperantes, nã ueteres nõ ex inuidia et odio moti concitatiq3 mutuò concertarũt, sed potius amore mutuo, atq3 ipsius artis delectatione. Cũ tempus decertandi Athleticẽ aduenisset, Athletæ curribus preciosis in Theatra uectabantur adhibitis armis, quibus pugnaturi erãt multis honoribus ornati, insuper pferebantur ijs prabea splendide atq3 eleganter picta, priusq3 uero id adornaretur, publicè affigebatur, quo tempore inituri essent Athletæ certamen, quo eius populus certior redderetur, seq3 ad id spectandũ conferret, eum morem Terentio Lucano attribuere historiographi uidentur, qui tribus continuis diebus triginta paria Athletarum confligere mutuis certaminibus more Athletico curauit in palestra. Quũ igitur in locis consuetis pugiles, atq3 ipsorũ discipuli conuenissent, ordine sicuti fortes & peritos Athletas decebat, omnis generis arma humi disposuerant, quod & hodie in usu remansit. Post eorum nõia papyro inscripta in urnã iniecta sunt, et qui simul educti essent, duo aũt una educebantur sine fraude, ij mutuo congrediebantur, atq3 pro brabeo inter se artificiosè et more Athletico pugnabãt: Quorũ alij Herculem, alij Mercuriũ, alij uero Pollucẽ & Castorẽ, et alij alios inuocauere, ut sibi in Gymnicis certaminibus contingerent Athletæ periti, impolluti, atq3 ab omni fraude alieni: quæ certa & manifesta sunt indicia, q ueteres magis propter temperatos moderatosq3 mores, tum propter ipsam uirtutẽ concertarint, quã ob alias res acquirendas. Quapropter Palestræ concertantiũ in honorem artis Athleticæ, amplis diuitũ aulis & ędibus nec non ambulacris ornatissimè adpingebantur, quiq3 obtinuerint uictoriã eleganter descripti: inter quos primas tenuit Neronis libertus, qui Palestras adhibitis Athletis Antij, elegantissime depingi curauit.

Neque uero Philosophos eruditissimos puduit Athleticã didicisse, exercuisse, atq3 ea de re uolumina addidisse, quorũ primus existimatur Pythagoras Athleta peritissimus fuisse, dicitur enim obtinuisse uictoria pariter cũ suis pugilibus Olympiade XLVIII. Cuiusmodi multi alij fuere Philosophi, quorũ hoc loco meminisse superuacaneũ esse uidetur.

Cicero alicubi Athleticam ad cęlum usq3 sustulit, cũ inquit. Omnino existimo, neminẽ in numerũ Oratorũ esse referendum, qui non in oĩbus artibus, pcipuẽ etiã ijs, quę equestrẽ ordinẽ decent, sit eruditus: etiãsi nõ in sermone Athletica exerceatur, nec eloquentia percipi possit, attamen in nobis cognoscitur, nũ in ea disciplina simus edocti, nã gestus & habitus corporis, si in ea simus exerciti adiuuãt uocẽ in letitiã et querelis, quo fit ut longe auditoribus simus gratiores, atq3 suauiores. Quod certe et Quintilianus affirmat, eos, qui Athleticam artem artificiosè callent, magnopere esse laudandos, et nequaq3 esse aspernãdos, addit insuper rationes, q scilicet ij Athletica adiuuentur in eloquentia, motũ enim & gestũ addere ei uim non exiguam & et indecentem. Anacharsis qui Crœsi tempore floruit, anno ab Vrbe condita centesimo nonagesimo quarto memoriæ reliquit, se maxime mirari, q Greci habeant tam graues & seueros Iudices, et nihilominus Athletas, qui inuicẽ se lędere soliti sunt, tantis honoribus afficerent, ut ijs brabra constituerent ędes, Palestras, et Theatra construerent, quasi diceret, Grecos seueros esse et graues in puniendis uitijs, interim tñ Iuuenes suos ad quęuis exercitia honesta, et certamina oĩs patrię defendendę gratia, atq3 libertatis excitarent, plures sententię huiusmodi possent hic allegari, quę Athleticã ornarẽt, sed eas nũc omitto.

Priusquam uero de utilitate Athleticę artis dicam, pauca quędã de dimicationibus pedestribus pmittenda censeo, quę nimirũ Athleticę magnũ et minime penitendũ adferet ornamentũ. Joannes Auentinus Vir eruditissimus, libro primo Chronicorũ, q scripsit de Bauarię origine, attestatur, temporibus Patriarchę Jacob, in Germania Regẽ regnasse noĩe Gampar, quem nos Germani appellamus Kempffer, id est concertatorem, atq3 inde id nomen originem traxisse primã, quod contestantur multi scriptores antiquissimi, utpote Homerus, Orpheus, Aristippus, Diodorus Siculus, et Strabo. Is igitur Gampar totam Asiam debellauit exercitu ex Germanis collecto, idq3 tanta seueritate et animi grauitate, ut res ipsa ipi nõi proprio responderet, [illegible] nomẽ Kempffer, id est preliator uel concertator, & uerbum Kempffen, id est certare, appellationẽ à Rege Gampar, q uox Saxonica est, q proxime ad nrãm accedit linguã.

sortita sunt, merito igitur affirmare audemus, uocē Kempfen, qua nos Germani utimur, uocē lingua seuera ipsa quidem pronunctiatione à Rege nobilissimo ortā. Qui aūt prostrēm dimicationū primus oīm fuerit peritus usq; sit usus, addit Auentinus. Herculem Osiridis Regis Ægyptiorū filium ex Iside, in Germaniā dimicationū industriam attulisse antea nūqua conspertas. Quidam affirmare uidentur longe ante bellum Troianū dimicationes extitisse illas artificiosas, atq; à Lycaone principe Arcadię exercitas. Ne aūt lector incertus relinquatur, atq; hac in re ambiguus, intelligat Lycaonē multo post Regem Gampar et Herculem uixisse.

Anno mundi Millesimo Quadringentesimo Octuagesimo quarto, ante natū Saluatorē Hercules cū Antheo congressus est, eumq; lucta singulari superauit.

Eusebius affirmat pariter attestante in Chronicis Abbate Vrspergensi, q Athletes Rex Corinthiorū primus, ante Christū natū Anno. M. LXXXVIII. tanta industria animi et uirū robore usus sit, ut Athletica et dimicationibus Regnum sibi uindicarit, atq; idem Annos triginta quinq; felicissime gubernarit.

Pyręchmes Regnum Ethię, singulari certamine uicisse fertur, nec non Pitacus Mytilenus Ducē Athenensiū Phrynonē, et Hector Troianus cū Aiace bello Troiano dimicauit, uictoriamq; obtinuit. Nec non Alexander Magnus singulari certamine Porū Regem superauit nō absq; Athleticę magna industria.

Simili ratione et David Propheta Regius magnanimū gigantem Goliath longe uiribus impar prostrauit. Nec Anthenor contra Thurnū decernens sine singulari ingenij industria obtinere uictoriā potuit. Et postq; Albani suū Imperiū defendentes, gloriāq; pristinā retinere tentantes comisissent oēm Imperij fortunam tribus fratribus Curiatijs, qui in conspectu utriusq; exercitus cū Horatijs itidem tribus fratribus Romanis dimicare iussi. Curiatij cecidere, deuicti ab Horatijs Athleticę experientia, et hac ratione totū Latiū Romanis cessit. Quid si dicam de Coruino Valerio, qui Gallū singulari monomachia uicit: tū etiā Manlius Torquatus Gallū procera statura atq; ingenti uiriū robore occidit detracta eius Torque, quā collo suo cruentā posthac imposuit, Vnde magnā et sibi et populo Romano gloriā peperit.

Scriptores antiqui nobis prodūnt multas et laudabiles dimicationes Halę Sueuorū atq; Herbipoli Franconię esse olim exercitas, et de ijs iusta esse iudicia facta. Pari conditione Altheimerus, contra Theobaldum Giß. Anno 1370. dimicatione equestri pugnauit Monaci Ysarę, et uictoriā obtinuit. Pariter et Theodoricus Hackenacker pugnauit aduersus Wigleū Marscalchum Augustę Vindelicorū Anno. 1409. in foro Vinario, induti tantū indusijs lineis uterq;, pedestre certamē inceptes, in quo Marscalchus contra aduersariū uictoriam adeptus est. Ista quoq; certamina in Iure ciuili suas leges habent et statuta, tū etiā hodie in Annalibus multarū Ciuitatū reperiuntur eorum ordinationes, quēadmodū exerceri debeat, descripta.

SI uelimus huius artis et exercitij honestissimi cōmoda, et dignitatē suo recte perpondere, multa et uaria testimonia eorū atq; exempla nobis ubiq; occurrent. Vnde enim milites habiles ad quęuis certamina subeunda, et strenui prodeunt, nisi ab ipsa Athletica edocti? Quis aūt in necessitatibus istarū rerum pulcherrimū ordinē seruare potest, nisi is ipse, cui ingenua uirtus et fortitudo, tū Athleticę studium sint insita? ij denīq; animi sui constantia ea promouere cupiūt. Tum uero ij erunt, qui alios sua Virtute, integritateq; excellentes instruere poterunt. Quandoquidem aūt Viri eius modi fortes et strenui suis uirtutibus sibi palestras acquisiuerint à Regibus, Principibus, et rerum publicarū administratoribus placide atq; beneuole concessas, imo ij etiā Athletis ea loca ultro obtulerint, facile inde colligere possumus, q ij ipi huius artis discendę gratia sese discipulos exhibuerint, eamq; postea exercuerint. Cum igitur multi in Ciuitatibus, tantū abest, ut dicā regnis reperti fuerint ad patriā tuendā propensi, uarijs uirtutibus prędιti, q ex hoc honestissimo exercitio profluere uidentur, certo sequi necesse est, etiamsi ea regna, principatus, Vrbesq; moenium propugnaculis et tutela nō admodū munita esse uisa sint, tū strenuis et fortibus Viris inhabitata cū fuerint longe munitiora apparuerūt, quā si uallis fossisq; profundis fuissent circundata: quod quidem mox in sequentibus declarabitur. Virtus Gręcorū et pcipue Lacedęmoniorum, Spartęq; Ciuium ex multis Scriptoribus cognita est, tū aūt uel maxime in bello Troiano apparuit. Multa preclara facta ipsorū Plutarchus alicubi commemorat, et ait, Consuetudinē eam Lacedęmonios habuisse, contra hostes egressos, regem ipsorum semper i prima acie constitisse, et hostem primū acie forti fuisse adgressū, et addit, q Coronam uel brabeū quod Rex in palęstra ex uictoria esset adeptus, quispiā ex uiris eius strenuissimis decenter ptulerit in ipius Regis conspectu. Quod erat certum iudiciū uirtutū regiarū, tū etiā q essent Reges viris fortibus in bellis stipati. Quapropter ipsorū ingenia excitabantur ad Athleticā omniq; uirtute strenuiq; subeunda, acriterq; pugnabāt, quō coronā huiusmodi uel brabeū inde auferrent, et alijs dignitate haberentur, proximeq; Regē in prelium contra hostem procedentem consistere liceret, fossis, uallis, ceterisq; urbiū munitionibus uirtutem suā anteponere maluerunt, quod ex hoc liquet dicto. Agis secundus Lacedęmoniorū Rex cū Corinthiorū muros aliquando pterrēt, illosq; altos, et uallis munitos, atq; in multum spatiū protensos conspiceret, q nā, inquit, sunt huc loci habitantes mulieres? innuens fortes Viros his munitionibus minime egēri, sed potius opus esse uirtute. Is igitur agis fertur quinquaginta annos felicissimē regnasse, et regnū stabile posteris reliquisse. Ceterum Agesilaus Spartanorum Rex cuidam percontanti, quā ob causam Sparta non cingeretur moenibus et uallis, quo munitior esset aduersus hostem, ostendit ciues armatos, hi, inquiens, sunt Spartanę Ciuitatis mœnia, significans respublicas nullo munimento tutiores esse quā uirtute Ciuiū: atq; is annis quadraginta quatuor felicissimē regnum obtinuit.

Testatur Herodotus libro 7. q Xerxes, Persarū et Medorū Rex instinctu suasioneq; cuiusdam greci Demarathi exulis, contra Grecos infinitū exercitum equestrem, atq; ingentes et inauditas copias pedestres duxerit, quibus Terra, mariq; bellū inferret. Atq; Rex cū Regiones Gręcię iuxta Thermopylarū angustias cum exercitu numerosissimo adprehendisset, fortissimos quosq; sui exercitus duces preparabat ad eas angustias quasi aditum in Gręciā primū occupandas. Verum

vij habet Mardony.

Greci cū locū prius Ciuibus Spartanis trecentis muniërat, qui more suo antiquo Regē suū Leonidem sibi aduxerat, cupidi magnoq cum desiderio, hostis aduentū expectantes, ut eū aditum arcerent. Pariter aūt magna excubiarū cura agentes, adhibitis interim militaribus exercitijs, ne stagnantes ab hoste opprimerentur. Cum aūt Persę ad angustias supra commemoratas peruenissent, presidiū Grecorū tanta uirtute illis resistit, ut oīs hostiū impetus, atq oppugnationes frustra assumpte uiderentur, quinetiam eo ipso prelio, hostiū Viginti millia cecidere, inter quos duo Reges, Principes tres, et Nobiliū optimi queq occubuerūt. Postq Xerxes calamitatem istam animaduertisset, O magne Juppiter, inquit, quanta de spe decidi, quantūq sum deceptus, q tantum exercitū, sed ferè imbellem mecū adduxerim, atq tam procul in terras alienas: significans, uictoriā non in quantitate exercitus consistere, et ab ea pendere, Verum ex militum uirtute profluere. Tantā insuper iacturā Rex militum suorū in loco pdito fecit, et tantū est. ut sepius eū suscepti contra Grecos belli penituerit, nec nō crebro Xerxem ingemuisse ferunt tanta calamitate motū. Neq uero Thermopylas ūnq occupare potuit omni exercitu admoto, donec animū ad proditionē adijceret. Pastor enim quidā, quem pecunia corruperat atq promissionibus induxerat, occultū callem per ripes alijs ignotū monstrauit. Per eū strenui Spartanj undiq et à fronte et tergo circumuenti ab hostibus, postq à Rege atq à se inuicem diuelli acerrimè dimicantes non potuissent, occumbere maluerint, quā turpiter terga dare. Cum igitur angustię essent ab hostibus superatę, et Rex quibusdam cū ducibus sui exercitus ad locū, ubi clades tanta facta esset, peruenisset, Spartanos tantę uirtutis Viros uidere cupiens, omnes pronos, et minime supinos deiectos reperit uentribus nimirum recumbentes, atq aduersis uulneribus mirū in modū saucios, et confossos, miserè itaq occisos Xerxes cū uidisset, etsi hostes fuerant, tamen ipsorum uirtute collaudauit dicens, beatissima eā terrā esse, quę tantos Viros procrearet, et eos quidem quāplurimos, percontanti deinde, quę nam exercitia haberent, responsum est, eos nunq esse ociosos, sed semper olympia agere, et certamina Gymnica, atq equestria inire.

Ceterum cum rursus interrogasset quodnā illis premiū esset propositum, propter quod certarent, oleaginā Coronā Arcades inquiunt, ibi Rex ad duces suos conuersus, inquit. Papę Mardoni (alij habent Demarathe) in quos Viros induxisti nos ad pugnandū, qui non pecuniarum agitent certamen, sed uirtutis. Rex fere unq contra eos pugnauit, quin acerrimè Grecorum uirtute pelleretur: atq post multa prelia comissa cū ingenti sui exercitus detrimento demū turpissime fuga salutem querere coactus est. Huius rei exempla plurima et apud Grecos et Romanos, historiographi nobis demonstrant.

ET si prefationi epilogum nūc addere constituerā, intermittere tn̄ pugilū gratia nequeo, quin declarē cōtra inuidos Zoilos, Athletarū temperantiā, qui Zoili magnū discrimē esse inter antiquos et recentiores Athletas affirmat.

Cornelius Tacitus ex antiquis, et Joannes Auentinus ex neotericis, meo quidem iudicio Germanorū antiquissimorū, atq Romanorū ingenia, inclinationē et exercitia diligentissime descripsisse mihi uidentur, in quibus uerissime cognoscitur, q ueteres Germani in disciplinis militaribus et exercitijs athleticis fuerint educti.

Nullas Vineas plantarūt, neq ad se Vina aduehi aliunde passi sunt, uestitu usi non sauitatē sicut Sarmatę et Parthi, sed stricta uisē singulos artus constringente. Nullos mercatores ad se comeare, ne importarent ea, q ad effeminandos animos pertinerent, Arma ipsorū fuere enses, secures letales, pugionesq, ab initio Galeis caruerūt et Casside, Verū usi sunt clypeis, peltis, et scutis, quibus hosti obiectis latere tuti poterāt, ea aūt coloribus varijs condecorabant, unde imagines nobiliū originē ducūt. Item telis ad iaculandū aptis, tū etiā hastilibus ferro acuto. Verū adolescentes nullo ense accingi audebāt, nisi Vicinus quispiam testimoniū perhibuisset eū esse strenuū, et ad arma gerenda habilem, atq idoneū. Ea igitur testimonia, ij, qui gerere enses uolebant, in Conuentu, atq Comitijs, q agebantur, exhibere coram cogebantur, et tū si adprobassent principes Conuentus, in ipo Concilio uel Principū alijs, uel patre, uel propinquus scuto, frameaq iuuenē ornabant, atq eā rem feliciter euenire exoptabant, et tū primū nomen sortiebantur, ut nominarentur approbati milites. In bello atq prelijs ea consuetudine usi sunt, ut secū uxores liberosq educerent, etiamsi essent in cunabulis, ec maritis cibos et hortamina pugnantibus gestabāt, oleo Vulnera mitigabāt, obligabant, atq sanabant, nec illę numerare aut exugere plagas ullo modo horrebāt, quantumuis essent maritali uinculo coniugatę. Imo ob uirtute eos laudabant. Et cū ferro in prelijs decernerent cū hostibus, uxores et liberi non longè à conflictu aberant. Vt cū Mariti liberos suos paruulos et uagientes plorantes audirent, uxores adhortabantur maritos, ut fortiter et strenuè aduersus hostem, non tantū patrię tuendę causa, Verū etiā sua, liberorūq pugnarēt, et ne unq comitterent, ut in fuga ab hostibus uerterentur: quod quidem, Tacito teste, ipis sepissimè magnę utilitati fuit, atq ijs exhortationibus moti uictoriam non rarò obtinuerē

Inde etiā obseruatū est, ut nullus eorū uxorem ducere fuerit ausus, nisi etate aliquantū esset prouecta: idem et Virgines facere cogebantur, quod certe eò cessit, ut fortes et proceri hoīes nascerentur. Vt Leones à Leonibus, ab Aquilis Aquilę, nō imbelles columbę. Quand aūt matrimonia essent contracta, Virgo nullam aliā ad sponsum dotem afferebat, quam ensem, ea re significans, ut maritus se, liberos, atq patriā eo tueretur. Pari ratione et maritus quędam sponsę offerebat, non diuicias, neq uestes preciosas, quibus noua nupta ornaretur, sed binas boues, et taurū eodem iugo iunctos, item equū frenatū, scutum cū framea, atq gladio, in hec itaq munera uxor accipiebatur, et hec erāt sponsalia, nuptię, et anuli. Propinqui insuper pdictas dotes mutuè conspiciebant, et si probatas cognouissent, matrimonium feliciter euenire ijs optabant, et partes felices post aūt curabant, ut quā primū coniungerentur thalamo. Itaq mulier, ne se extra uirtutū cogitationes extraq bellorū casus putet, ipis incipientis matrimonij auspicijs admonetur, uenire se laborū, periculorūq sociam, idem in pace idem in prelio passurā, ausurāq nec unq uellem distrahi, sed potius eā pari sorte periclitari, atq fortunā in cunctis malis sustinere, quod quidem equus sellatus designabat et iuncti boues. Insuper arma, Mariti scilicet dotes post obitū ipius, uxor cogebatur reseruare, ut posteris parentis sui dotes, quas uxori attulisset, eidem dari possent.

Diebus solennibus his exercitijs dediti erant, Cum seniores conuenissent, oportebat Juniores super strictis ensibus choros ducere letos, et qui ceteros ea in re precelleret, is palmā auferebat. Etiam id Germanis in usu erat, si quis hostem, qui

fuerat nobili stirpe progenitus, in bello monomachia superasset, et eius caput praecidisset, crateram auro uel argento iuxta cuiusque fa-
cultates occuparet, atque diebus festis ex ijs poculis biberet. neque uero ullos homines, praeter liberos ex ijs bibere admittebat. aut
si quis testimonia haberet se esse habilem ad arma gerenda, et in bello unum atque alterum ex hostibus superasset. His igitur exercitijs,
consuetudine, atque uirtute usi, prope omnes terras, utpote hispanias, Gallias, Italiam, Graeciam, Asiam et Aphricam peragrarunt, de-
bellarunt, inhabitarunt, et Vrbes munitissimas in ijs terris condidere. Romanos multis annis uirtute antecesserunt. In multis locis
cum ijs conflixerunt, quibus praelijs iam Victoriam contra hostes obtinebant, iam uero uincebantur. Tandem uero Germania pulsi,
dispergebantur ad id usque tempus, donec Julius primus Romanorum Imperator, Gallos, qui tunc temporis teste Auentino erant
Germani, septennali bello continuo persequutus in suam potestatem redegit. et Rhenum tractum Romani Imperij terminum constituit. Ferunt
eidem Amazonas originem suam à Germanis duxisse, quae turmatim in Scythiam irruentes, sua uirtute bellica eam occupauerunt, inha-
bitaruntque multis annis, tum etiam ex ea egressae alias terras bello persequutae sunt. Testantur historiographi Amazones in bello
Troiano contra Graecos sub Regina Pentesilea acerrimè pugnasse certamine equestri simul et pedestri. Et haec fuere, quae mihi
scribenda constitui de origine, legibus, et consuetudinibus Germanorum, quas ipsis Tuiscon Nohe Nepos, atque Hermannus Germanorum
Reges tradiderunt. Ex his omnibus (optime lector) colligere poteris, quantum ipsorum uirtus, et exercitia Gymnica nec non
equestria, gloriam atque libertatem pepererit. Et si ista tam honesta exercitia adhuc nostro seculo pullularent, in flore essent,
plurisque aestimarentur, uicijs, quae in uirtutum locum successere, ut sunt, auaritia, aleae, potationes, gula, ignauia, bonarum
artium contemptus, leuitas animi, et multis huiusmodi è medio sublatis, quantam gloriam, quantas denique Germani utilitates
inde sibi parere hodierno die possent? Omnis generis uicia adeo in aulis principum, oppidis et Vicis inualuerunt, ut ea prope pro
consuetudine et lege seruentur.

Antiquissimi antecessores nostri nullos mercatores ad se (ut supra commemoratum est) mercium mutandarum gratia commeare
sunt passi, uel qui sibi uestes preciosas uenditarent. multo minus eas per suos uestiarios fieri, et ijs induerentur permiserunt.
Nam quum eos quispiam ex suis militibus
Spartam quum quispiam ex suis militibus,
Nanque eos induisset, repudiata sua consuetudine, et moribus peregrinam, ut assumerent. Spartam quum quispiam ex suis militibus,
habitum suum nonnihil mutasset, atque scutum purpura exornasset, eum trucidauere, tantum ab alieno fastu et luxu animi eorum
abhorruerunt. Carolus eius nominis primus, magnus à uirtute dictus, qui primus ex Germanis Imperium Romanum est adeptus,
subinde antiquorum Germanorum uestitu usus est, et alieno nunquam, excepto, quod in gratiam papae ter duntaxat longo pallio Italorum
ritu, et latis crepidis indutus est, cuius facti post ut historici affirmant eum saepissime poenituit. Et cum bello Italico ei principes
et nobiles sibi comparassent preciosas pelles tunicis suis subducendas, fimbrias et alias uestes peregrinas, usque die quodam
solenni induti in conspectum Imperatoris uenissent, exclamans omni exercitu praesente dixit, O Sueui et Franci unde prodites, quae
haec subita uestra mutatio? uidens ipsorum habitum peregrinum, et addit, nonne eorum uestibus induti estis, quos strenuè supe-
rastis et coegistis, ut sub uestro imperio seruire, atque uobis subditos esse necesse est? an etiam auos uestros generosos mutare sta-
tuistis? quae (malum) isthaec est dementia, uultis ne nomen uestrum praeclarum, quod alijs gentibus hactenus fuit formidabile
atque tremendum, ista uestrum mollitie perpetua ignominia polluere? quaeso tandem uestitum uestrum respicite, eiusque rationem
habete, qui uos nulla ex parte honestè in reddendo naturae opere contegit. Quid argentum et aurum dilapidatis? an propterea,
ut patres uestros pecunia spolietis? an non in posterum libertatem uestram tueri cupitis, sed potius Sclauos ut hostes uestri,
quorum uestitu utimini uos exhibere? Eos igitur principes nobilesque data opera ad uenationem secum eduxit diebus aestiuis, et Brumae
temporibus ueste peregrina indutos, atque per arbusta et frutices artissimos transire Imperatorem suum sequentes, reuersos autem
ad ignem sedere coegit, quo citius ea uestes arborum spinis, et ignis uicinitate consumerentur. Vestis autem ipsius Imperatoris,
erant pelles Lupinae, quae non tam citò perirent, ea re significare uoluit, quod preciosas quidem uestes compararint magno, at
inutiles. Porro Imperator is tantam authoritatem sibi apud suos exteros grauitate morum, et adeo constanti conciliauit, ut
cunctarum gentium Regibus eius seueritas esset terrori. Reges Asiae, Persiae, et Aphricae. Legatos suos ad Carolum miserunt
Magnum, quo de agimus, regia munera offerentes, tantumque impetrauit ab ijs, ut Rex Aegyptiorum Hierosolymam adhibito Christi
redemptoris busto, remotis gentibus, Christum negantibus, in potestatem Christianorum concesserit, atque adeo ipsis donarit, hac condi-
tione, ut in amicitia Imperatoris reciperetur. Quum uero Legatos peregrinos audiret semper accinctus erat ense Imperatorio, qui erat
auro exornatus, aureo item cingulo dependens equitum auratorum more, manu nodo ensis superimposita, et ex ea forma ipsius
apparuit uirtus. Nunc autem si uestitus noster cum antiquorum conferatur, longè alia ratio apparebit, ueteres suo tantum, quem
à maioribus acceperant utebantur, Si autem apud nos quispiam uestitu antea nunquam conspectum licet, in lucem dederit longè
maiorem gratiam sibi apud omnes conciliabit, et quo quisque magis peregrinarum uestium est studiosus, eo acceptior esse uidetur.
Caeterum quanta inter antiquos Germanos et Neotericos differentia, quantumque moribus differant, satis apparet, si nostrae ingur-
gitationes comparentur antiquorum temperantiae, si coniugia, si denique exercitia uidebimus, nos longè ab illorum legibus rece-
ssisse, et longe maioribus nostris rebus omnibus esse inferiores. Nam maiores nostri cum conuiuia celebrarent, uirtutes et egre-
gia suorum maiorum facta commemorabant. quas iuuentus accumbens cum percepisset, emulari eas studere coepit summo studio,
delectati itaque harum exercitio, magno desiderio excellere postea in ijs, et suis aequalibus praestare conabantur. Vnde contigit,
ut spretis aleis, potationibus, Venere, et in uestibus luxu, soli Athleticae incubuerit. Plutarchus in Apophtegmatis scripsit
Antigonum Regem aliquando Menedemum philosophum interrogasse, deberet ne ad comessationem quandam adire, eum post multum silen-
tium nihil aliud respondisse, quam ut recordaretur Regis filium se esse, subindicans luxum indecorum esse regibus, aut potentibus
licere quod libet. Simili ratione Alexander Magnus à patre obiurgatus est. Philippus enim quum audisset filium suum quodam in loco
egregie potasse, et post scite cecinisse, similiter eum obiurgauit, dicens, Non te tui pudet, qui noris tam belle canere? significans
alias artes esse rege digniores. et rursus, an putas his te exercitijs puerilibus regnum post obitum meum obtenturum? uel huiusmodi exem-
pla tibi uicini tui Athenienses, Corinthij, Argiui, et Corcyrei exhibent? animum ad uirtutes et exercitia honestiora appellas, quae ad
aedificationem regni tui faciunt, quibusque gloriam tibi et salutem comparare poteris. Qua obiurgatione Alexander tantum motus, ut
posthac Athleticis certaminibus deditus in Palestra fortiter pugnans saepe uictoriam obtinuerit. Atque eo deuenit, ut prope totum terrarum
orbem duodecim annis in suam potestatem receperit.

Heinricus primus eius nōis, Romanorū Imperator, cū uideret gloriā Germanorū esse collapsam, nullaq certatioru exercitia
existere, equestres concursus, quos nos Torneamenta uocamus. Anno 938. instituit pariter cū suis principibus atq alijs heroibus
qui aulam suam sequebantur, quo antiqua Germanorū gloria, quam sibi pepererant in Palestris, gymnicis et equestribus pugnis, re-
tineretur. Fecit aūt duodecim articulos, qui in sīdictis certaminibus seruarentur ea conditione, ne si quispiam principū, Comitū
atq nobiliū eos fuisset transgressus, equestrem hunc concursum, idest Torneamenta accedere nō auderet. Si quis aūt eos egressus ni-
hilominus certamen inijsset, in conspectum principū, atq omniū, qui spectandi gratia accesserāt, supra septa ponebatur eque, et armis
spoliatus, atq per preconē publicē tanq sceleratus promulgabatur. Vnde aulici hanc contumeliam ueriti, abstinebant à uitijs, et uirtuti
studebant. Sunt aūt illi duodecim articuli magna Imperatoris, Imperijq totius principū grauitate compositi et recitati. 1
1. Primū ipse Cesar retulit, erat aūt is, ne quis fidem catholicam et trinitatem blasphemet, uel Christi Ecclesiam deprędetur. 2.
2. 3. Comes Palatinus, ne quis Cęsaris edictū aspernetur temerē. 3. Dux Sueuię. Ne quis coniugem alterius uel Virginem uitiet. 4.
4. 5. Dux Bauarię & Rerinci hoc certaminis genus non exerceant. 5. Dux Francię. qui dominū suum prodiderit, eumue deseruerit, extollatur.
6. 7. Sequuntur nūc & aliorū heroum statuta ad Torneamenta pertinentia. 7. Qui eiusdem lecti consortem interfecisset, uel inter-
8. 9. ficiendum mandasset. 8. Qui templa, Viduas, & Orbos spoliasset. 9. Qui aliquem depredatus fuisset. uel mendijs iniustē per-
10. 11. sequutus, contra ius bellicū. 10. Qui innouationem legū Imperialium induxisset, eaq effecisset, ut uię regię non tutę essent. 11. Item
12. qui suspsius coniugij uel aliorum disturbator fuerit. 12. Qui familia nobili progenitus mercatorem & feneratorem egisset
potius, quā ut suis annuis redditibus & stipendijs principum se sustentasset. Qui denique originē nobilitatis nō duxisset à tri-
tauis, paternis, atq adeō maternis. His igitur uitijs qui erant contaminati, ludis Torneamentorū arcebantur, neq unq
admittebantur. His ludis aderant (quorū primus Magdeburgi Saxonię anno 938. Vltimus Wormatię anno 1487
actus est, eorūq fuere numero 36.) potentiores principissę. Comitissę, Baronūq stirpe progenitę, maritatę, simul etiā
Virgines, tum etiā quę maritis erant orbatę, cassides & dimicantium arma simul cū arbitris ad eā rem delectis probātes,
atq uictoribus brabea distribuerent, eos summis laudibus efferentes, nec non post finitis certaminibus in Choris ducendis cū
uictoribus alias precedebant, primasq habebant. Atq hec oīa ad retinendam gloriā pristinā sunt excogitata.

Iurisperiti in legibus cautum esse affirmant, uetitis oībus alijs exercitijs et ludis, concessam esse solam Athleticā, utpote q
faceret ad excitationē, eruditionemq pugnarū equestriū. Sed mirū in modū natura humana constituta est, ut semper
in uetitū nitamur, atq negata cupiamus. q ad nullas uirtutes nos excitent. et eō res tandem redijt, ut nūlle uirtutes
in precio habeantur, ut est uidere temporibus bellicis & tranquillis. Verū alię multę & manditę artes in singulos
dies effinguntur. Quid dicam de tormentis nuper repertis quibus nostri principes uel maxime nostro seculo utun-
tur: quibus optimi quiq et fortissimi milites transuerberantur. & ipsorū uirtus nequiquam ijs prodest. quibusq
lucis usura ex improuiso fraude clandestina eripitur uel strenuissimis, qui sua uirtute se egregie tueri potuissent,
et gloriā ęternā sibi comparare. Archidamus cū uidisset iaculum catapulta mittendum id temporis primum
ex Sicilia aduectū, exclamans inquit, Hercules Viri uirtus perijt: significans, quoties instrumentis bellū geritur,
q misso telo saxoue procul feriunt, minimū interesse inter fortem uirum & ignauū, uerūm ubi cominus res geratur
tum apparere, qui Viri sint, & qui non. Socrates interrogatus aliquando à Spartanis, ubinā fortissimi et integerrimi
essent milites, ad Troiam fuisse rndit, innuens q bello Troiano bellica exercitia, & eius generis certamina floruissent,
et fortissimos quosq Grecorum fortiter pugnando cecidisse, atq tamē uirtutis exiguam speciē adhuc superstitem
esse, ita ut nūc nostro eūo & tam amplissima dominationis genere & laudabili fraternitas, ut uocant, sancti Marci
reliqua sit, quam Illustrissimus Romanorū Imperator Fridericus eius nōis tertius. Post Maximilianus, insup
et Carolus quintus Inuictissimus domus Austriacę dūi, atq inde progeniē ducentes, priuilegijs honestissimis donarūt,
ea ratione tantū, ut ad Athleticā ingenuos excitarent. Quare singulis nundinis Francfordiensibus, quę autumno sunt
solennes, Athletę, quos ensis longiores magistros Germani appellant, tū etiā Athleticę studiosi, qui creari magistri
cupiūt, conuenire solent, atq pariter ibidem in arte (ut uocant) aurea & ferrea, id est qui pro auro, ferro
decernere audentes consueuerunt, Athleticā uirtutem exercent, inde ij si eorum exercitiū athletica electis ad eam
rem magistris approbatur, qui magistri promoueri adpetunt, Coronā impetrarint, iureiurando prius dato, se
leges & statuta, q sibi essent electa, accurate seruaturos, ijs licet publicē in tota Germania, quantum Romanū
Imperium extenditur Scholas Athleticas aperire, aliosq eam artem iuxta consuetudinem & ritum Athleticum docere.
Porrō Athletica duas ob causas uilipenditur. Primo, q Aleatores, Vinosi, feneratoresq, tū etiā amatores in principū
aulis uersantes, necnon Vrbibus propriis agentes plurimi ab uniuersis ęstimantur, eō fit ut hoc tam splendidū exerci-
tiū nūsquā locū habeat, uerū hinc inde ceu spectaculū ociosum pellatur. Altera ratio hec est. Sunt quidā eius artis
magistri iureiurando confirmati, rituq solemni, tū etiam ij qui eū gradū non assumpserunt, quos liberos Athletas
uulgo appellant, adeo immodesti, imperiti, atq adeo ad omnis generis uitia propensi, in ijsq planē submersi, ut in
palestris oēm potius inuidiam ostentantes quam Athleticā exerceant, hinc fieri solet, ut in palestris magistri ętate
& artis industria prouecti iunioribus sint quasi ludibrio, q discipulos nimiū indulgeant, atq Vino audiūs quam
decet, ingurgitent. Quo circa frequenter euenit, ut inter eos iurgia, odiū, discordia & irę nascantur, molesti
etiā ipi magistratui, deniq isthec immodestia athletarū quorundam ipi arti contemptū parit, quod certe magis ad artis
athleticę eradicationē quam excitationem facit, neq uero ista uitia comemorata respublicas exornāt. Quare, teste
Plutarcho in Apophtegmate Charillus interroganti cuidam, quā arbitraretur optimam rempublicā, in qua, inquit,
plurimi Ciues de uirtute decertant citra seditionem. In pleriq Ciuitatibus certamen est de opibus, et honoribus, de
uirtute qui certent penē nulli, qui uera uirtute preditus est, nihil spectat, nisi ut prosit reipublicę. Propterea Lacedęmo-
niorum statuę omnes ponebantur armatę. ea re significantes dijs gratam esse fortitudinem, inuisam uero ignauiā,
simulq iuuentutē armis ferendis debere assuescere, quo simul & minus indulgerent delitijs, atq habiliores bello euade-
rent. Sunt aūt quidam uoluptuarij nihilominus citra athleticam respub: posse gubernari affirmantes, eā enim effi-
cere iuuentutem temerariam, et plus audatia feruere. Ijs hoc modo respondeo, plurimos esse, qui ob eā tantum